

УДК: 378.22:355.23

Галина ХЛИПАВКА

Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності

**РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ ЯК
ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ СЛУЖБИ
ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

Обставини, за яких відбувається професійна підготовка майбутніх офіцерських кадрів, визначаються як «педагогічні умови», які у взаємозв'язку покликані забезпечити достатність для ефективності протікання педагогічного процесу. Серед педагогічних умов, необхідних для формування соціальної компетентності майбутніх офіцерських кадрів у процесі професійної підготовки є розвиток професійної мотивації курсантів до оволодіння майбутньою професією.

Виділяють як зовнішні, так і внутрішні передумови професійної мотивації. Зовнішні зумовлені соціальними змінами сучасного суспільства: модифікація ціннісних потреб особистості, видозміна ринку праці, реформування ринку освітніх послуг тощо. Не менш важливими чинниками впливу на розвиток професійної мотивації майбутніх фахівців є соціокультурний контекст середовища, в якому здійснюється професійна підготовка. Йдеться про такі особливості, як: престиж професії, імідж навчального закладу, перспективи працевлаштування, оплата праці тощо. Внутрішні передумови викликані потребами учасників педагогічного процесу в систематичному поглибленні знань щодо ефективного функціонування в інформаційно-комунікаційному, технологічному середовищі. За таких обставин саме поняття «професійна мотивація» набуває якісно нового змісту: поступово перетворюючись із усвідомлення потреби здобути професію на цілеспрямоване самовизначення та особистісну самореалізацію у обраній професії.

Розвиток професійної мотивації курсантів до оволодіння майбутньою професією передбачає, насамперед, цілеспрямовані навчально-виховні впливи на їхню індивідуально-психологічну сферу. Адже тільки за умов сформованої мотиваційної готовності особа самостійно може прийняти обґрунтоване рішення про задо-

волення або не задоволення певної потреби (наприклад, якісно опанувати професією).

Соціальна компетентність є динамічним утворенням відносно соціокультурного контексту, що передбачає постійну готовність майбутніх офіцерських кадрів до професійних змін. Професійна мотивація у контексті змін соціальних інституцій, ролей тощо є підґрунтям забезпечення успішної соціальної мобільності й адаптації.

Ступінь «бажання змінитися», більш того змінитись у напрямі професійного удосконалення, означає готовність людини внести зміни у свою життєдіяльність. При цьому важливими є установки на використання минулого досвіду в нових ситуаціях; готовність до «перегляду» власного образу світу; професійно-особистісну самореалізацію; стійку позитивну мотивацію до професійної діяльності; оптимальне поєднання мотивації досягнення успіху й уникнення невдач [3].

Засобами розвитку як професійної мотивації особистості, так і інших складових індивідуально-психологічних, комунікативно-діяльнісних, рефлексивно-діяльнісних компонентів соціальної компетентності майбутніх офіцерів служби цивільного захисту України є усі форми й методи організації навчального процесу, інноваційні педагогічні технології, виховна робота тощо. Наприклад, якщо правильно дібрані інноваційні педагогічні технології для конкретної форми роботи, то спостерігається підвищений інтерес курсантів до вивчення предмету, утверджується його суб'єктність у педагогічній взаємодії, укріплюються мотиви навчальної діяльності. Якщо мотиваційна готовність майбутніх офіцерських кадрів проявляється системою стимулів й мотивів, інтересів й прагнень, цілей й ідеалів, що спонукають особистість до певного виду діяльності або поведінки, то значно легше організувати виховну роботу із курсантами, орієнтуючись на їх свідоме розуміння ролі соціальної компетентності у майбутній професійній діяльності.

Як зазначає С. Гончаренко «...одна й та сама діяльність може здійснюватись з різних мотивів. Значення мотивів для формування особистості дуже велике. Завдання педагога – виховання правильної мотивації» [1, с. 217].

У контексті дослідження соціальної компетентності ми визначаємо, що повне використання майбутніми офіцерськими кадрами означеного феномену можливе як у теперішній ситуації

(йдеться про період навчання), так і у майбутньому (залежно від соціального середовища, соціальної ролі, соціальної зрілості й поведінкових моделей для ефективної реалізації особистісних й професійних цілей в суспільстві). Таким чином, доречно зазначити, що й мотиви курсантів можуть бути: актуальні, що потребують реалізації і можуть бути реалізовані, та потенційні, які не можуть бути реалізовані відразу [2, с. 515]. У такому разі результатом впровадження педагогічної умови (*розвиток професійної мотивації курсантів до оволодіння майбутньою професією*) має бути сформований мотив «...як стійка характеристика особистості, яка визначає її активність та мотиваційну готовність, ...як стійка інтегрована якість особистості, що проявляється в процесі професійного самовизначення і самореалізації, і визначає зміст і характер діяльності», – Л. Сушенцева [5, с. 224].

У педагогічних дослідженнях мотиви класифікують за спрямованістю та змістом: соціальні, пізнавальні, професійно-ціннісні, естетичні, комунікативні, традиційно-історичні [2, с. 515]; за рівнями – широкі соціальні мотиви (обов'язок, відповідальність, розуміння соціальної значущості учіння); вузькі соціальні мотиви (прагнення зайняти відповідну посаду в майбутньому, здобути визнання оточення, отримати гідну нагороду за свою працю); мотиви соціального співробітництва (орієнтація на різні способи взаємодії, утвердження своєї ролі в колективі); широкі пізнавальні інтереси (орієнтація на ерудицію, задоволення від процесу навчання і його результатів); навчально-пізнавальні мотиви (способи набуття знань); мотиви самоосвіти (набуття додаткових знань) [4, с. 361].

Отже, у процесі розвитку професійної мотивації майбутніх офіцерів служби цивільного захисту України до оволодіння майбутньою професією необхідним є забезпечення належного рівня сформованості двох видів мотивів у їх широкому й стійкому значенні:

– соціальні мотиви – усвідомлення потреби у суспільно значимій професійній діяльності, самоутвердження у цій діяльності шляхом налагодження конструктивної взаємодії у колективі;

– пізнавальні мотиви – задоволення потреб у постійному розширенні професійної компетентності, систематичне удосконалення професійних знань, умінь і навичок.

Таким чином, соціальні й пізнавальні мотиви, як основні «результати» професійної мотивації, є взаємозалежними, оскільки

передбачають задоволення як особистісних, так і професійних потреб: особистісне самоствердження у майбутній професійній діяльності, що ґрунтується на високому рівні володіння професійними знаннями й здатністю їх продуктивного перетворення у соціальному середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Маклаков А. Г. Общая психология : учеб. пособие для студ. Вузів / Аннатолий Геннадиевич Маклаков. – СПб. : Питер, 2008. – 582 с.
3. Неделько Е.Г. Формирование мотивационной готовности к профессиональной мобильности у студентов ВУЗА : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Неделько Елена Геннадьевна. – Магнитогорск, 2007. — 156 с.
4. Подласый И. П. Педагогика: в 2 кн. : учеб. для студ. ВУЗов, обуч. по пед. спец. / Иван Павлович Подласый. – М. : Владос, 1999. – Кн. 1: Общ. основы. процесса обучения : новый курс. – 1999. – 574 с.
5. Сушенцева Л. Л. Теоретико-методичні засади формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах: дис. ... докт. педагогічних наук : 13.00.04 / Сушенцева Лілія Леонідівна. – Київ, 2012. – 559 с.